

Plastično risanje obale je prikladno le tam, kjer je obala strma; sečoveljske nizke obale pa ne bi smeli narisati, kakor je na skici 56. Takšna shematizirana risba ne daje pravilnega vtisa in učenca zavaja v napačne predstave. S skice 89 bi si marsikdo predstavljal, da so otoki podobni keksom, ki plavajo na vodi; koliko resničnejši je otok na skici 81, kjer ni shematiziran. Ni vsak način za vse! Na skici 93, ki prikazuje vulkansko površje v shematičnem bloku, je težko razpoznati, kaj so narisane oblike. Risba mora predstaviti olajševati, če ne, je bolje, da ne rišemo. Za grudasta gorovja in planote grebenko risanje ni prikladno (skica 14a), ker ne more prikazati njihovih ploskev. Tisto, kar hočemo prikazati, mora biti z risbe zares razvidno. V peterokotniku na skici 61, ki naj pokaže središčno lego Pariza, bi dijak središča na postavil tja, kjer je Pariz. Če hočemo predočiti preval, ga ne smemo skriti za breg, kakor je to na skici 78. Diagrame rišemo zaradi primerjanja, zato morajo kazati pravilne podatke. Če ni na abscisi pravega dolžinskega razmerja kakor na primer na skici 146, kjer je 7-letna doba podana z isto dolžino kot 10-letna, potem tudi rezultanta ni pravilna. Kadar imamo namen prikazati manjše količine, ne smemo vzeti večjih znakov, kakor je na primer na skici 157, kjer so prašiči v Bosni mnogo večji kot v Vojvodini. Zelo dobra je primerjava vegetacijskih pasov v različnih geografskih širinah in nadmorskih višinah (skica 160), le da bi morali imenovati tudi višinske regije in ne bi smeli vpisati planin, ker teh v polarni coni pač ni, namesto praproti pa bi morali napisati drevesaste praproti in namesto rož cvetnice. Kjer želimo predstaviti neko stopnjevanje, kakor na primer na skici 28a glede gostote prebivalstva, je bolje uporabiti stopnjevanje tone iste barve, kakor pa različne barve, ki same po sebi ničesar ne povedo. Kakor pri vsakem šolskem delu, mora biti tudi pri risanju neka doslednost in neki sistem. Če na primer označimo sosede Jugoslavije s tem, da z barvnimi kredami naslikamo njihove zastave, ne smemo nekaterih izpustiti, kakor sta na skici 27a izpuščeni Madžarska in Bolgarija. Stolpce v grafikonih je najbolje razvrstiti po velikosti, da učenec ostane v spominu vrstni red (poglej skico 108 in 123!). Če rišemo najvišje gore posameznih dežel in jih s črtkami povezujemo z zemljevidom, moramo vse tiste dežele narisati tudi na karti, ne pa nekatere izpustiti kakor je to na skici 39a. Ker rišemo zato, da pojav približamo pojmovanju učencev, je prav, da uporabljamo takšne znake, ki so za predmete bistveni. Zato se zdi čudno, da sta plast prsti na skici 86 in premoga na skici 99 čisto beli. Takih pomanjkljivosti se izogibajmo! Za risanje pri pouku se je treba doma pripraviti in dobro premisliti, kaj bomo risali in kako, da ne bomo z risbami vzbujali učenecem napačnih predstav, temveč jim bomo z njimi razčistili pojme.

Barvaste skice v prilogi so videti v knjigi preveč preproste in preokorne, na tabli bodo pa napravljale drugačen vtis. Ponekod so podatki nepravilni. Po skici 29a bi sodili, da je v Piranu večina Italijanov, po skici 9 pa, da je Postojna okrajno mesto. Temu se ne smemo čuditi, ker je material čakal pet let na natis in je vsebina skic medtem že zastarela.

Opozorim naj še na nekatere jezikovne nepravilnosti, ker se teh mnogo raje oprimemo kakor pravilnih in lepih izrazov. Omahovanje temperature (str. 126) je še slabše kot kolebanje. Namesto vodostaja (str. 130) recimo stanje

vođe, čeprav se je ta skovanka že udomačila med strokovnjaki. Saj tudi namesto kolodvora uporabljamo izraz postaja. Čemu imenujemo temperaturo toplina, ki je le srbskohrvaški izraz za toploto? Čemu se nam zde boljše tujke kot domači izrazi, na primer areal namesto površje? Na strani 93 je pridevnik monsumski namesto monsunki, na strani 172 piše palagruški in plitviški, na strani 175 je v karti napis Šumadinske gore, ki pač niso imenovane po Sumadincih, ampak po pokrajini Sumadiji.

Kljub takšnim pomanjkljivostim, ki jih lahko sami popravimo, smo geografi hvaležni avtorju za tako pomembno delo s področja geografske metodike, založbi Obzorja v Mariboru pa za korajžo, da je knjigo izdala kljub velikim tiskarskim stroškom in slabim trgovskim pričakovanjem.

France Planina

KRAJEVNI ZBORNIKI

Nadaljujemo s poročanjem o novejših krajevnih zbornikih, ki so važen vir za spoznavanje krajev in ki jih učitelj geografije rabi predvsem pri ekskurzijah. V zbornikih, o katerih poročam, sta številka, je navadno težišče na snovi iz narodnoosvobodilne borbe, umetnostnih spomenikih in podobno, važen del pa zavzemajo tudi geografski in zgodovinski članki, ki nas prav posebno zanimajo. Razveseljivo je, da so pri vseh sodelovali tudi geografi.

CELJSKI ZBORNIK 1957. Izdal Svet za prosveto in kulturo okraja Celje, Celje 1957, 291 strani.

V uredniškem uvodu zvemo, da so bili celjski prosvetni delavci po prvem Celjskem zborniku 1951 pred izbiro, ali naj pričnejo tudi v Celju izdajati lastno kulturno revijo ali pa naj nadaljujejo z zbornikom. Odločili so se za zbornik.

V Celjskem zborniku 1957 zanimata geografa predvsem dve razpravi. Prva je 24 strani obsegajoča razprava Marijana Zagarja z naslovom Savinjska dolina in hmelj. V njej je pregled reliefnih, vodnih, podnebnih in pedoloških razmer v Savinjski dolini, težišče pa je na razvoju hmeljskih nasadov in njihovi gospodarski vrednosti. Priložena je pedološka karta in so podani zanimivi ekonomski računi, ki jih je avtor utegnil dobiti pri Hmeljski komisiji v Zalcu.

Razprava Janka Orožna: Gmajne na področju srednje Savinje in njenih pritokov (38 str.) ima zanimiv uvod, ki razlaga nastanek fevdalne lastnine, ustanavljanje novih kmetij in kmetijic v dobi kmečkih nemirov in uporov na dominikalni zemlji (te, po l. 1542 nastale kmetije so imenovali dominikalne, za razliko od starejših rustikalnih), prepuščanje fevdalnih gozdov in pašnikov v uporabo podložnikom v naslednjih stoletjih in prodajo fevdalnih gozdov in gmajn. Ker se je razdeljevanje pašnikov med podložne kmete po patentu Marije Terezije iz leta 1768 zavleklo, so se srenjske gmajne ohranile do nedavnega in so tako važne za agrarno geografijo sedanjosti. V drugem delu razprave Orožen podrobno opisuje gmajne v Celju, Vojniku, Zalcu, Sempetru, Preboldu, Polzeli, Braslovčah in v okoliških vaseh teh krajev ter v Taboru.

Ostali važnejši članki v tem zborniku so: Ludvik Rebešek, O pomenu in problematiki prirodnih zdravilišč celjskega področja; Janez Rihteršič, Bentonitna nahajališča severno od Celja; Jože Curk, Razvoj celjske mestne vemute; Lojze Cukala, Prerez skozi trgovino celjskega okraja v zadnjih letih, in drugi.

POSAVJE I. Izdal Svet za prosveto in kulturo občine Brežice. Brežice 1957, 131 strani, broširano.

Tudi v tem zborniku nas najbolj zanimata geografski in zgodovinski članek. Zgodovinski pregled je prispeval dr. Milko Kos z naslovom: Brežice v srednjem veku. Kos razlaga nastanek Brežic v luči političnih razmer Posavja v srednjem veku in zakaj se javijo Brežice kasno, šele v XIII. stoletju, to je po prenehanju madžarskih vpadov, po ustavitvi državne meje ob Sotli in po sklenitvi premirja z Ogrji in Hrvati v prvi polovici XII. stoletja, ko so nastali ugodni pogoji za vojaško, upravno in gospodarsko postojanko ob meji. Geografski opis Brežic (19. str.) je prispeval geograf novinar Boris Lipužič. Po fiziško-geografskem pregledu je Lipužič opisal historični topografski razvoj mesta na brečju ob Savi, populacijski razvoj 1869—1953, gospodarstvo, upravne in kulturno-prosvetne funkcije in perspektivni razvoj naselja.

Ostali zanimivi članki so še: V. Sribar — P. Petru, Nevidgum; S. Škaler, Posavje v uporabi 1573; F. Baš, Iz narodnostnih bojev v Brežiškem Posavju; S. Škaler, Uničenje brežiške čete; S. Škaler, Nacistično preseljevanje prebivalstva v Posavju, in drugi.

KAMNIŠKI ZBORNIK II, izdal in uredil uredniški odbor, glavni urednik Avgustin Lah, junij 1956, 241 strani.

Med drugimi so članki: Avgustin Lah, Zanimivi podatki iz življenja mladine; Božo Otorepec, Prebivalstvo Kamnika v srednjem veku; Angelos Baš, Gotska in renesančna noša v kamniškem območju; Pavel Kunaver, Kamniška Bistrica; Miha Prešeren, Sadjarstvo kamniškega okoliša; Bogdan Kobol, Komunalna ureditev in gospodarstvo kamniške občine; Pavel Kunaver na 16. straneh v poljudni obliki opisuje geomorfološki razvoj Kamniške Bistrice v neogenu, posebno pa v pleistocenu.

KAMNIŠKI ZBORNIK III, junij 1957, 343 strani.

To je najvažnejša številka zbornika za spoznavanje zgodovine in geografije mesta in okolice. Tatjana Krautšiferer v članku z naslovom Geografski momenti v razvoju Kamnika do začetka XIX. stoletja zgoščeno podajo bistvene podatke, ki so potrebni geografu-šolniku za spoznavanje mestnega razvoja. Opisano je prirodno, predvsem mikro in makroreliefno okolje, v katerem je zrastle mesto, poudarjena vloga prometnih poti za nastanek in zaostajanje mesta za Ljubljano ter zbrani glavni zgodovinski viri o gospodarskem in socialnem življenju mesta do začetka XIX. stol.

Milan Siferer je prispeval članek Pleistocenski razvoj Kamniške Bistrice in pritokov. V njem opisuje širino dolin v odvisnosti od petrografske sestave in klime ter številne faze akumulacije in erozije, ki jih pojasnjujejo z drobnimi periglacialnimi in drugimi pleistocenskimi procesi.

V članku Kras v Kamniških planinah, opisuje in razlaga Pavel Kunaver z že znanim poljudnim načinom kraške pojave. Navaja več vrst žlebičev in škrap, kot jih pozna dosedanja slovenska kraška morfološka literatura.

Za poznavanje mestne, zgodovine in geografije ter bližnje in širše okolice so pomembni še naslednji članki: Emilijan Ceve, Kamnik v starih podobah; Božo Otorepec, Donesek h gospodarski zgodovini Kamnika do XVI. stol.;

Angelos Baš, Stavbni značaj Kamnika v franciscejskem katastru; Vlado Valenčič, Bistriški gozd in kamniški meščani; Ivan Zibka, Kamniški Stari grad; Uroš Janko, Kmetijsko gospodarstvo Tuhinjske doline; Vladimir Rebolj, Lesna industrija v območju bivšega kamniškega okraja; Albin Pavlin, Domžale v svojem razvoju; Janez Perovšek, Iz zgodovine slamnarske industrije v Domžalah.

Ivan Gams

MIRKO RIJAVEC, Južna Amerika, dežela v razmahu, Gorica—Trst 1957, strani 83.

Prikupna knjižica s podnaslovom „Dežela, prebivalstvo, zgodovina, kultura“, ni običajni opis Južne Amerike, kakršnih je obilo v geografski literaturi. To namreč ni zgolj prikaz, ki bi bil nastal iz različnih knjižnih del, bolj ali manj posrečen kompilat, temveč je izvirno delo, ki je nastalo ob dolgoletni in bogati avtorski slovenskega rojaka, ki je živel in popotoval po Južni Ameriki nad dvajset let. Iz teh osebnih doživetij in spoznanj je avtor črpal svoje neposredne vtise in opise in tako na plastičen način razgrnil pred nami marsikatero podobo iz južnoameriških dežel, marsikje sicer močno subjektivno, toda zato nič manj zanimivo in privlačno. Saj v tem je tudi vrednost tega dela. Taka knjiga nam more izredno koristno dopolniti običajne strokovne opise in jim dati potrebno barvitost in sočnost. Kljub številnim lastnim spoznanjem pa je avtor svoja opažanja lepo vskladil z dosedanjimi strokovnimi dognanji, s čimer je delo le pridobilo.

Knjižica ni le geografski opis, saj avtor odmeri dosti prostora tudi čisto etnološkimi, sociološkimi, zgodovinskimi in kulturnim pojavom. Med temi je nekaj prav zanimivih, na primer o sanpaulizmu, o indianizmu, o verskih razmerah in podobno.

Knjižice smo še posebno veseli, ker je delo goriškega rojaka in ker nam jo posredujejo naši zamejski Slovenci.

Savo Marić — Kosta Rakić, Lepote i znamenitosti Jugoslavije, Beograd 1957, strani 135.

Knjiga je v bistvu turistični priročnik, ki nam v leksikografskem slogu podaja osnovne podatke o 264 krajih v Jugoslaviji. Avtorja v uvodu sicer poudarjata, da je „v knjigi zbrano gradivo o turističnih krajih, kakor tudi o drugih važnejših krajih, ki so zanimivi za popotnike in turiste“!? Zdi se pa, da avtorja to omenjata bolj iz zadrege, oziroma zaradi premalo izdelane koncepcije o tem, kaj je in kaj ni uvrstiti med turistične kraje. Med opisi naletimo na celo vrsto takih krajev, ki res ne sodijo semkaj (Brčko, Doboj, Čaplina itd.), zato je razmerje po posameznih republikah nekoliko nenavadno (Srbija 50 krajev, Hrvatska 73, Slovenija 37, Bosna in Hercegovina 32, Črna gora 21 in Makedonija 21 krajev).

Pri opisu slovenskih krajev motijo nazivi kot „Gozd Martuljak“, „Kopar“, ponekod pa tudi stvarne pomanjkljivosti. Škoda, da sicer številne fotografije, ki so že zaradi slabega papirja precej nejasne, niso podnaslovljene. Knjiga nas s svojim naslovom pravzaprav zavaja in pričakujemo več, kot pa nam v resnici nudi.

D. R.